

Ք Ա Ր Ո Ջ

ՍԱՀԱԿ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

ՍՐՐՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՅ ՏՈՒՐ

(Խոսված «սրբոց քարզմանչացն մերոց Սահակայ
և Մեսրոպայ» տոնին, Օշականի Ս. Մեսրոպի ան-
վան եկեղեցում, հոկտի 3-ին):

«Որք զաշխարհեցիք տնօրենարար զիմաստս Անկիւն.
Հաստատելով յերկրի զգիր կենդանի.
Հովուել զճօս հօր Իսրայէլի...»:

ՇԱՐԱԿԱՆ

որից ենք հավաքվել այսօր, իմ
համատեղ խորհրդանշանն է քույ-
րեր, այս պատմական ու նվիրա-
կան եկեղեցու սուրբ կաթարների
տակ, ողբերգիչ համար մի անգամ ևս ան-
մահ հիշատակը մեր մեծ թարգմանիչների՝
Ս. Սահակ Պարթևի և Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի:
Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղե-
ցին, միշտ էլ, ամեն տարի, մեծ հանդիսու-
թյամբ նշել է մեր մեծ թարգմանիչ-լուսավո-
րիչների՝ Ս. Սահակ Պարթևի և Ս. Մեսրոպ
Մաշտոցի պանծալի այս տոներ:

Անմոռանալի է երախտիքը մեր զույգ Հայ-
րապետների՝ հայ դրականության և հայ ժո-
ժողովրդի մշակութի պատմության բնագա-
վառում:

5-րդ դարի սկզբներում, Ս. Սահակն ու Ս.
Մեսրոպը՝ մի մշակութային, պատմական
շարժման հիմքը դրին՝ զաղափարական դեռ-
նի վրա պայքարելու հանուն հայ մշակութի
ինքնուրույնության՝ ընդդեմ հույն ու ասորա-
պարսկական ազդեցությունների:

Ժամանակի տնտեսական, քաղաքական ի-
րադրությունն առաջ էր բերել սեփական դիր-
ու ինքնուրույն գրականություն ունենալու
անհրաժեշտությունը:

Ինչպես հայտնի է, 387-ին Հայաստանը
բաժանվել էր աշխարհակալ երկու դիշատիչ

պետությունների՝ Հռոմի և Տիգրանի միջև:
Քրիզանդական ու Սասանյան կայսրությանց
վարած հայահալած քաղաքականությունը
մեր ժողովրդի, նրա կուլտուրայի և քաղաքա-
կան անկախության դեմ, զագաթնակետին էր
հասել 4-րդ դարում: Նրանցից յուրաքան-
չյուրն աշխատում էր երկրում ուժեղացնել իր
ազդեցությունը, ասիմիլացիայի ենթարկել
ամեն ինչ՝ որ հայ ժողովրդի անունն ու հան-
ձարն էր կրում: Մեր ժողովուրդը հաղթական
դիմադրություն էր ցուցաբերել նրանց. նվա-
ճողական քաղաքականության դեմ և պայքա-
րել երկուսի դեմ էլ հավասար առեղծվածքով և
վճռականությամբ:

387 թվականից հետո էլ անվերջ վատթա-
րանում է մեր ժողովրդի կացությունը: Հռոմն
ու Տիգրանը ցանկանում են վերացնել զաղա-
փարական այն նախադրյալները, որոնք կա-
րող էին օժանդակել քաղաքական անկախու-
թյուն ձեռք բերելու ճգնաժամներին: Մեր ժո-
ղովուրդն ու երկիրը բաժանված էին երկու
թշնամի պետությունների միջև: Վտանգվել
էր մեր երկրի միասնությունն ու ժողովրդի
միասնականությունը: Այս տխուր կացությու-
նը լուրջ վտանգ էր ներկայացնում հայ ժողո-
վրդի ֆիզիկական գոյության տեսակետից:
Հայրենասեր ու առաջավոր մարդկանց առաջ,
ալիք ծանր օրերին, ծառանում էր մի հիմնա-

կան հարց՝ ստեղծել մի աշխարհի արմատական միջոց, որը հնարավորություն տար Հայաստանի երկու բաժան մասերի միջև ստեղծելու ազգային, մշակութային, հոգևոր կապ, փրկելու համար հայ ժողովրդի միասնականությունը: Այդ կարող էր անել միայն հայ գիրն ու գրականությունը: Բայց հայ ժողովուրդը շուտով իր սեփական գիրն ու ազգային ինքնությունը գրականությունը: Մյուս կողմից, երկրում քրիստոնեությունն ևս կարիք ուներ հայ գրի և գրականության: Ամբողջով երկրում քրիստոնեությունը և մարտի դուրս գալ Արևմուտքի և Արևելքի այլասերող ազդեցությունների դեմ—ահա՛ օրվա հարցը: Քրիստոնեությունը ուժեղացնելու համար, հարկավոր էր Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղեցուց վտարել հուլյն և ասորի լեզուները, հարկավոր էր, որ Աստված հայերեն խոսեր հայ ժողովրդի հետ: Եկեղեցում կար դացված հուլյն կամ ասորի լեզուները ոչ միայն վիրավորում էին հայ ժողովրդի ազգային արժանապատվությունը, այլև շատ զովար էր նրանք հասկանալը: «Եթե վարդապետները մինչև առավոտ նստեին և հորդահոս անձրևի նման քարոզ խոսեին, ապա բազմաթիվ մարդկանցից—նախարարներից կամ շինական ժողովրդից— չկար և ո՛չ մեկը, որ մի բառ, անգամ մի վանկ հասկանար և լսածից ամենաշնչին մի հիշողություն, մի միտք մտքում պահեր»,— գրում է Փավստոս Բյուզանդը:

Հայ ժողովրդի համար սեփական գիր և գրականություն ունենալու միտքը զբաղեցնում էր ժամանակի թե՛ կրոնական, թե՛ պետական ղեկավարներին: Ինչ խոսք, որ մայրենի լեզվով ինքնուրույն գիր ու գրականություն ունենալը պատմական խոշոր իրադարձություն պետք էր հանդիսանար մեր ժողովրդի կյանքում: Եվ առաջին մարդը, որի հոգում հաստատացել էր հայ գրերի գյուտը, հայ ժողովրդի տաղանդավոր գավակ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցն էր:

Մաշտոցը ծնվել է 361 թվականին, Տարոնի Հացեկաց գյուղում, ազատ շինականի ընտանիքում: Մանկությունից սովորել է հունարեն, պարսկերեն, ասորերեն լեզուները: Մի ժամանակ գինվորական ծառայության մեջ է մտել հայ Արշակունիների պալատում՝ խոսքով 3-րդի արքունիքում, իբր թարգման և քարտուղար արքայի: Ապա թողնում է աշխարհիկ քաղաքական ասպարեզը և կրոնավոր դառնում: Հայաստանի զանազան գավառներից աշակերտներ է հավաքում և ձեռնամուխ լինում հայ տառերի գյուտին, ուղևորվում իր ժամանակի փոփոխական մեծ կենտրոնները՝ Եդեսիա, Ամիդ, Սամոսատ, ուսումնասիրում գրադարաններում ձեռագրե-

րը: Երկար ու տքնաջան գիտական հետազոտություններից հետո, մի երջանիկ օր, սրբազան ներշնչումի մի ստեղծագործ պահին՝ «ոչ ի քուն երազ և ոչ յարթութեան տեսիլ» հոգեվիճակում, մտքի երկնային լուսավորությամբ ստեղծում է հայոց մեծասքանչ լեզվի գրերը և հիմք դնում հայ գրավոր գրականության:

Հայ գրերի գյուտը մեծ խանդավառություն է առաջացնում երկրում և ժողովրդի մեջ: Սկսվում է գրական-ստեղծագործական ու թարգմանական եռուն աշխատանքի մի շարժան: Բացվում են Հայաստանի բոլոր գավառներում դպրոցներ, Մեսրոպը ման է գալիս ամբողջ երկրով մեկ իր աշակերտների հետ, վանքեր ու դպրոցներ բաց անում, ճանոր ու թղթեր է գրում: Հայ ժողովուրդը ծոմը է դնում երախտագիտությամբ հայոց լեզվի առաջին ու մեծ ուսուցչի առաջ, և հիացմունքով հեզում մեր լեզվի առաջին, սրտառու տառերը: Այսպես, հայերենի ուսուցման և հայերեն գրականության ստեղծման ու տարածման գործում ամենահիմնական աշխատանքը տանում է ինքը՝ Ս. Մեսրոպը: Նրա մասին մեր քերթողահայր Մովսես Խորենացին գրել է. «Մտքով՝ ստեղծող, խոսքերով՝ պայծառ, գործերով՝ համբերող, սիրով՝ անկեղծ, սովորեցնելու մեջ՝ չձանձրացող»:

Իսկ Ս. Սահակ պարթևը, իբրև Ամենայն Հայոց Հայրապետ, Կաթողիկոսարանում հաստատ, զբաղվում է ավելի զուտ թարգմանչական գրական աշխատանքներով: Նրա շուրջն է հավաքվում նվիրված թարգմանիչների մի ընտիր խումբ, որոնց առաջին մեծ գործը հանդիսացավ Աստվածաշնչի թարգմանությունը:

Հայ ինքնուրույն գրականության ստեղծումը մեր ժողովրդի կյանքում հանդիսացավ աննախընթաց պատմական մշակութային երևույթ: Հայ գրերի գյուտը և հայ գրավոր գրականության սկզբնավորությունը հայ ժողովրդի ազգային գոյության, պահպանման, ամրապնդման գործում պատմական մեծ նշանակություն ունեցան անցյալում և ունեն այժմ:

Մեր անմոռանալի լուսավորիչ-թարգմանիչների անմահ գործի հիշատակը այսօր էլ մեզ հավաքել է Օշականի մեծ Սուրբի շիրմի մոտ: Այս սուրբ մատուռն մեջ է թաղված հայ գրերի մեծ գյուտարար Ս. Մեսրոպը, որը եղել է հայ ժողովրդի առաջին ու սիրեցյալ ուսուցիչը: 1,500 տարիներից ի վեր այս անշուք մատուռը հայ ժողովրդի երկրպագելի, նվիրական սրբավայրն է եղել: Սերունդներ ուխտի են եկել մոտիկ ու հեռավոր հորիզոններից մեծ ուսուցչի ոտքը ու ծնրադրել հա-

յության առաջին և հանձարեղ ուսուցչի գերեզմանի առաջ:

Անմահ է Ս. Մեսրոպը, որովհետև անմահ է նրա գործը: Դո՛ւք, Օշականի հավատացյալ հայ ժողովուրդ, բախտավոր եք, որ ձեր ծոցում կենդանի եք պահում հայ ժողովրդի ամենաթանկագին՝ գանձերից մեկի հիշատակը:

439 թվականի փետրվարի 17-ին վախճանվեց Ս. Մեսրոպն ու թաղվեցավ Հայոց աշխարհի երբեմնի հաղարապետ իշխան Վահան Ամատունու այս Օշական գյուղում, բայց ապրում է նրա անմահ գործը և ապրեցնում նաև Ս. Մեսրոպին:

Աչքի լույսի պես պահենք այս պատմական ու նվիրական մատուռը, ուր հանգչում են Ս. Մեսրոպի անմահ նշխարները:

Այսօրվա տոնը պանծացումն է հայ գրի և դրականության: Հայաստանյայց Առաքելա-

կան մեր Սուրբ Եկեղեցին սրբացրել է հայ կուլտուրայի բոլոր ծանոթ ու անծանոթ, հայտնի ու անհայտ մշակներին:

Գուրգուրենք ու աչքի լույսի պես պահենք պահպանենք մեր կուլտուրական արժեքները, սիրենք ու տարածենք մեր մեծասքանչ լեզվով գրված հայ գրականությունը, հավատարիմ ու ջերմեռանդ պաշտպանները լինենք մեր դարավոր ու նվիրական ավանդներին, որոնք ձեռք են բերվել մեր պանծալի նախնիքների արյունով, արցունքով ու կյանքով, և անվթար հանձնենք այն եկող սերունդներին: Այս է այսօրվա մեր թարգմանիչ-լուսավորիչների սուրբ պատգամը մեզ՝ բոլոր հավատացյալներին:

«Յիշատակն արգարոց օրհնութամբ եղի-ցի»:

